

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ.

Ἀπὸ τὸν νέον Πυρρῶνισμόν τοῦ Ἀινησιδήμου
ἕως τοῦ Δαμασκίου, 500 ἔτη Ἀ. Χ.

Διὰ τοῦ Πυρρῶνισμοῦ διηγήθη νέος φανη-
ζιώδης Δογματισμός.

Ἐξάπλωσις καὶ Πτώσις τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας.

§. 171.

Αφ' οὗ ἀπημείβληθη ἡ Σκέψις εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, ἀνεκα-
νίσθη πάλιν διὰ τῶν ἰατρῶν· καὶ διηρέθισε τοὺς γραμμα-
τισμένους νὰ συζητῶσι δι' ἄλλων μέσων, ἤγουν διὰ τῆς
ἐννοίας τοῦ ἀπολύτου, νέου δογματισμόν, ὁ ὁποῖος προπαρε-
σκευάσθη καὶ συνηογήθη διὰ τῆς ἀναμίξεως τῶν Ἑλλήνων
μὲ τοὺς Ἀσιανούς, καὶ διὰ τῶν κατακτήσεων τοῦ Ἀλεξάν-
δρου καὶ τῶν Ῥωμαίων, καὶ τελευταῖον διὰ τῆς ἐξαπλώ-
σεως τῆς Χριστιανισμοῦ. Εἰς ταύτας τὰς αἰτίας περιεχέτα
ἐνταυτῷ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ὁ θάνατος, καὶ
προπαρασκευὴ μελλόντων θαυμάτων τοῦ φιλοσοφικοῦ πνεύ-
ματος.

§. 172. Ὁ Ἀλέξανδρος τὴν Ἑλληνικὴν ἐλευθερίαν
ἀφανίσας καθυπέβηλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μίγα μέρος τῆς Ἀ-
σίας ἕως τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς Αἰγύπτου· ἐξήπλωσε
τὴν σφαῖραν τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης, καὶ ἤνοι-
ξε μεγάλην κυκλοφορίαν μεταξὺ τῶν Ἀσιανῶν καὶ Ἑλλήνων.

Ἡ συνάρεια αὕτη ἐστερεώθη καὶ κατὰ τὴν φιλολογοῦσαν δια-
τῆς περιφημοῦ ἐμπορικῆς πόλεως Ἀλεξανδρείας, ἐπειδὴ οἱ
Πτολεμαῖοι ἐπετάχονεν μὲν τὴν μάθησιν διὰ τῆς περιφή-
μου βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Μουσείου, ἐμπόδισαν δὲ τὴν φιλο-
σοφικὴν ἔρευναν διὰ τῆς μεγάλης τῶν γνώσεων μόξης,
καὶ τῶν μεγάλων ἐγκληντικῶν μέσων. Ἠλαττόνετο λοιπὸν
τὸ φιλοσοφικὸν πνεῦμα, καὶ ὑπεχώρει κατ' ὀλίγον εἰς ἀ-
στρονομικὰ καὶ ὑπομνηματισμὸν, καὶ σύγκρισιν, καὶ ἀνά-
μιξιν, καὶ συνοψισμούς.

§. 173. Οἱ Ῥωμαῖοι, ἔθνος κατακτητικὸν καὶ πο-
λεμικόν, εἰς τὸ ἐποῖον ὑπερένεια τὸν ὑψηλότερον σκο-
πὸν τοῦ καθαροῦ ἀνθρωπισμοῦ ἢ πολιτικῆς, ὄψεσθε, με-
τὰ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος, μάλιστα διὰ τῶν ἀπὸ
τοῦς Ἀθηναίους ἀποσαλθέντων τριῶν φιλοσόφων πρέσβεων
(155 π. χ.) ἐγνώρισαν τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν, ἥτις ε-
μ' ὅλας τὰς προλήψεις καὶ τὰς ἐπαναλαμβάνομενας ἀπαγο-
ρεύσεις, εὑρίσκει πάντοτε πλεονέτεραν εἰσοδόν, ἀφ' οὗ Λού-
κουλλος καὶ Σύλλας ἔφεραν βιβλίων συλλογὰς εἰς τὴν Ῥώ-
μην. Οἱ Ῥωμαῖοι ἔδειξαν περισσότεραν μὲν κλίσιν εἰς τοῦς
Στωϊκοὺς καὶ Ἐπικουρεῖους διὰ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν
τῶν, αλιγωτέραν δὲ εἰς τὴν θεωρητικὴν φιλοσοφίαν τοῦ
Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους. Δὲν ἐξελάμβαναν τὴν φιλοσο-
φίαν ἄλλως, εἰμὴ ὡς μέσον μερικῶν καὶ κοινῶν σκοπῶν,
καὶ διὰ τοῦτο οὐδ' ἀρχέτυπόν τι φιλοσοφίας πνεῦμα ἐγεν-
νήθη εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν.

§. 174. Ἡ Χριστιανισμὸς, θρησκεία τῆς καθαρᾶς καρ-
δίας, χωρὶς ἐπισημονικὸν εἶδος, ἀπαιτοῦσα γνησίαν ἀγάπην
τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἤξιώθη κατὰ θείαν εὐδοκίαν

γενικῆς ὑποδοχῆς, καὶ κατ' ὀλίγον ἔλαβε παντοδαπὴν ἐπιρροὴν εἰς τὸν δρόμον τοῦ φιλοσοφοῦντος Λόγου.

§. 175. Τὸ ἀρχέτυπον πνεῦμα τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἐξητυλήθη ὁ Λόγος, ἐδοκίμασεν ὅλους τοὺς δυνατοὺς ποτε δρόμους, χωρὶς νὰ προξενήσῃ καμμίαν ἀνάπαυσιν ὅτι δὲν εἰσέδω ἀκόμη εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς ἑαυτοῦ φύσεως, καὶ ἔμεινεν αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτοῦ του αἰνιγμα ἀνεπίλυτον. Τὰ διάφορα συστήματα συνέλαβαν μονομερῶς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἦσαν ἀπάτης ἀνάπλευα ἢ καθαρσις αὐτῶν ἔγειεν ἀδύνατος διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀρχῶν τῆς φιλοσοφικῆς μεθόδου. αἱ διάφοροι φατρίαι τῶν φιλοσόφων, ἐμπόδιζαν μὲν τὸν νυσαγμὸν τοῦ λόγου, ἐξησθίνιζαν ὅμως τὴν ζωηράν πρὸς τὴν ἀλήθειαν κλίσιν ὅτι διὰ τοῦτο ἡ σπουδὴ τῶν ἀπέβλεπε μᾶλλον τὴν προεπίτευσιν τῶν αἰρέσεων τῶν παρὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν γνωστικῶν ἀρχῶν.

§. 176. Ἡ μὲν λοιπὸν πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ κατάστασις τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας δὲν ἦτο ὅποια νὰ ἀναζωώσῃ καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀγάπην τῶν τοῦ Λόγου ἐρευνῶν καὶ ἐξετάσεων. ἡ δὲ Ἑλλάς, δὲν εἶχε πολιτικὴν ὑπαρξιν, καὶ ἡ Ῥώμη ἔχασε τὴν δημοκρατίαν. Πολυτέλεια καὶ φιλαυτία καὶ ἀμέλεια διεσπείρουτο πανταχόσε ἀπὸ τῆς Ῥώμης. Καταφρόνησις τῆς ἐντοπίου θρησκείας, ἀνοχὴ τῶν ξένων, δεισιδαιμονία, διωγμὸς τοῦ σήθους, ὑπεροψία τοῦ συνήθους καὶ φυσικοῦ, καὶ ἄλλαι ἀντιφατικαὶ τοιαῦται ιδιότητες ἦσαν τοῦτων τῶν χρόνων τὰ χαρακτηριστικὰ, τὰ ὅποια ἐπροσωπώθη χαριέστατα ὁ Λουκιανὸς εἰς τὰ φιλοσοφάρια τοῦ καιροῦ του.

§. 177. Ἡ σπουδὴ λοιπὸν τοῦ λόγου ἐσρίφετο α) εἰς διατήρησιν τῶν ὑπαρχόντων συστημάτων, ὅχι χωρὶς

παντοδαπὰς ἄλλοιώσεις· β') εἰς τὴν ἀνάστασιν τῶν παλαιῶν, φέρ' εἶπεν τοῦ Πυθαγορισμοῦ, Ὀρφισμοῦ, Ἑρμισμού· γ') εἰς ἑνωσιν τῶν διαφόρων συστημάτων διὰ τῆς ἐκλεκτικῆς αἰρέσεως (Ποτάμων), καὶ μάλιστα εἰς ἑνωσιν τοῦ Πλατωνισμοῦ, μετὰ τὸν Ἀριστατελισμὸν· δ') ἀναγωγὴν αἰτῶν εἰς παλαιότερα συστήματα, Πυθαγόρου, Ζωροάστρου, Ὀρφείως, Ἑρμού· ε') συγχώνευσιν τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ δυτικοῦ πνεύματος.

§. 178. Ἄλλ' ὅμως ἡ Φιλοσοφία ἠῤῥήθη μέρος μὲν κατ' ἔκτασιν, μέρος δὲ, τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὸ φαινόμενον, κατ' ἐπίτασιν· κατ' ἔκτασιν μὲν, ἐπειδὴ οἱ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐγνωρίσαν τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν, καὶ ἐγεννήσαν καὶ αὐτοὶ νέα φιλοσοφικά γεννήματα· κατ' ἐπίτασιν δὲ, ἐπεὶ δὴ παρήλθεν εἰς τὸ μέσον ὁ Πυρρῶνισμὸς μὲν νεον εἶδος, καὶ ἐπροξένησεν εἰς τὴν Πλατωνικὴν σχολὴν νέου τινα δογματισμοῦ. Ἡ σχολὴ αὕτη ἐπροσπάθησε διὰ νέου γνωστικῶν ἀρχῶν, διὰ τῆς καταληψεως τοῦ ἀπολύτου, διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν παλαιῶν πρὸς τὰ νεώτερα, καὶ τῶν ἀνατολικῶν πρὸς τὰ δυτικά, τὴν μὲν δογματικὴν Φιλοσοφίαν νὰ ἐρεώσῃ, τὴν δὲ ὑπάρχουσαν θρησκείαν νὰ ἐξηλέξῃ, καὶ νὰ ἀναχαιτίσῃ τὸν τάχις πανταχόσε διαδιδόμενου χριστιανισμοῦ· ἀλλ' ἀπεπλανήθη πάντοτε μακρὰν τῆς ἀληθείας εἰς τὰς ὑποθετικὰς χώρας τῶν οὐείρων. Οἱ τῆς εὐσεβείας διδάσκαλοι, οἳ τινες μέχρι τινὸς εἶχαν πολεμήσειν καὶ καταρρονήσειν τὴν Ἑλληνικὴν Φιλοσοφίαν, τὴν παρέλαβαν τελευταῖον συνεργῶν κατὰ τῶν αἰρετικῶν· ἀλλὰ τέλος αἱ ἐπιδρομαὶ βαρβάρων φυλῶν, καὶ αἱ ἐρημώσεις τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἔφεραν παντελῆ σχεδὸν ἄσιν εἰς τῶν ἐπιστημῶν τὴν καλλιέργειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ἐπεσεχὴ τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν Ῥώμην.

§. 179.

Μ' ὅλον ὅτι τὸ φιλοσοφικὸν πνεῦμα δὲν ἠδύνατο νὰ ὑψωθῇ μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων διὰ τὸν εἰς πράξιν πλεον παρὰ εἰς θεωρίαν κλίνοντα χαρακτήρα των· καὶ ἔπειτα τῆς πολιτείας των αἰ μεταβολαί, ὁ ἀφανισμὸς τῆς δημοκρατίας ἢ τυραννία τῶν πλειοτέρων αὐτοκρατόρων, καὶ τῶν ἡθῶν ἢ διαφθορὰ δὲν ἦσαν εὐνοϊκὰ εἰς τὴν συντήρησιν τοῦ καθαρῶς φιλοσοφικοῦ πνεύματος· μ' ὅλον τοῦτο ἔγενυσθη κάποτε μετρία τις κλίσις καὶ ἀγάπη τῆς φιλοσοφίας ὡς ἀναγκαίως ἀπαιτούμενα εἰς τὴν τοῦ πνεύματος μὀρφωσιν, καὶ ὡς σκοπῶν ἄλλων ὄργανα. Οἱ Ῥωμαῖοι κατεσχῆσαν φύλακες τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, καὶ ἔμαθαν νὰ συλλογίζωνται εὐτυχῶς εἰς πολλὰ αὐτῆς ἀντικείμενα· ὅλλὰ δὲν εἰσεχώρησαν παντάπασι καθ' ἑαυτοὺς εἰς τῆς ἐρεῖνης τὴν ἐπικρότειαν. Ὀλίγοι λοιπὸν Ῥωμαῖοι εἶναι ὅξιοι νὰ καταχωρισθῶσιν εἰς τὴν τῆς Φιλοσοφίας Ἰσορίαν. Μ' ὅλα ταῦτα πρέπει νὰ ὀνομάσωμεν τοὺς ἐξαιρέτους ἐκ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν ἄνδρας, οἳ τινες διετήρησαν τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν, τὴν προήγαγον, καὶ τῆς ἔδωκαν ἐν μέρει νέαν τινα τροπὴν εἰς τὴν διδασκαλίαν της.

Κ Ι Κ Ε Ρ Ω Ν.

Μ. Τ. Κικέρων. ἰδιόδοχθη, καθὼς καὶ ἄλλοι εὐγενεῖς υἱοὶ τῆς Ῥώμης ἀπὸ Ἑλλήνων οἰκοδιδασκάλους· ἐπειτα, διὰ τὴν γαίην Ῥήτωρ καὶ Πολιτικὸς, ἐμελέτησε τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν, ἐξαιρέτως δὲ τὴν Ἀκαδημαϊκὴν καὶ Στωϊκὴν, καὶ συνέλαβεν εἰς αὐτὴν ἀσυνείθιστον ἀγάπην, ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς ἐκλείσθη ὡς Ῥήτωρ, καὶ εἰσήχθη καὶ εἰς τὰ κοινὰ τῆς Ῥώμης πρόγματα. Κατὰ τὸ βαθὺ γῆρας τε, ὁπότεν ἐξέλειπεν ἡ πολιτικὴ του ἐνέργεια ὁμοῦ μὲ τὴν ἐκλείψιν τῆς δημοκρατίας, ἀφείρωσε τὴν ἀργίαν του εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν ἐξαιρέτων ἀντικειμένων τῆς Φιλοσοφίας· καὶ ἐπροσπάθησε νὰ φυτεύσῃ τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὸ τῆς πατρίδος του ἔδαφος· ἀλλ' ὀλίγοι ἐφάνησαν εὐγνώμονες εἰς τοὺς κόπους του. Εἰς ὅλα μὲν τὰ θεωρητικὰ ἀντικείμενα ἔδειξε τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ ὀφαστρίαιον τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ· εἰς δὲ τὰ πρακτικὰ, ἐπροτίμησεν ἀπὸ ὅλα τὰλλα συστήματα τὰς ἀντηρὰς τῶν Στωϊκῶν ἀρχῶν, ἀποδίδων ἐνταυτῷ τιμὴν καὶ εἰς τὸν Πλάτωνα καὶ εἰς τὸν Ἀριστοτέλην, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ἐπικούρου ὡς πρὸς τὴν ζωὴν του. Τὰ συγγράμματά του πλουτοῦσιν ἀξιολόγους καὶ καθαρὰς κρίσεις περὶ τῶν ἀξιολογωτάτων πραγμάτων, καὶ ἐξαιρέτως περὶ Θεοῦ, περὶ τοῦ ἐξόχου ἀγαθοῦ, περὶ μαντείας, καὶ ὑπῆρξαν καὶ πηγὴ παιδείας διὰ τοὺς ἐφεξῆς χρόνους, ἀλλὰ δὲν φαίνεται εἰς αὐτὰ βαθείως εἰσχωροῦν πνεῦμα.

Ε Π Ι Κ Ο Υ Ρ Ε Ι Ο Ι.

Τοῦ Ἐπικούρου ἡ διδασκαλία εὗρηκεν εἰς τὴν Ῥώμην

μεγάλην ἀγέλην ὀπαδῶν, ἐπειδὴ ἦτο πολλά· εὐκολος, καὶ κα-
τορθωτὴ, μηδ' ἀνθίστατο εἰς τὰς κλίσεις, καὶ τοὺς ἡλευθέ-
ροισιν ἀπὸ τῆν δεισιδαιμονίαν (Cic. Fin. I, 7. Tusc. Qu.
IV, 5. 1. Σενέκ. Ἐπιστολ. 21). Ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν ἀνιψά-
νησαν ὡς φιλοσοφικαὶ κεφαλαί, καὶ οἱ ὀλίγοι οὗτοι οὐδὲ βή-
μα ἔκαμαν ἔξω ἀπὸ τοῦ σύστημα τοῦ αἰρεσιάρχου των.

§. 182.

Σ Τ Ω Ι Κ Ο Ι.

Μετὰ τῆν Ἐπικούρειον φιλοσοφίαν ἀπήλαυσε τῆν με-
γίστην εἰσοδὸν εἰς τῆν Ῥώμην ἢ Στωϊκὴν, μάλιστα ἀπ' ἀνδρας
αὐστηροὺς, εἰς τὰ πολιτικὰ ἀσχοληθέντας. Καθὼς δὲ οὗτοι δι-
αὐτῆς ἐνεδιδάσθησαν εἰς τῆν πολιτείαν καὶ εἰς τῆν νομοθεσίαν·
οὕτω καὶ αὐτὴ ἔλαβε πρακτικώτερον τινα χαρακτῆρα, ἐξαι-
ρουμένων τῶν θεωρητικῶν λεπτολογιῶν. Παρεκτὸς τοῦ Ἀ-
θηνοδώρου, Μουσονίου, Ἀνναίου Κορνοῦτου, Κυφράτου,
Βασιλίδου, ἐφημίσθησαν ἐξαιρίτως Σενέκας ὁ διδάσκαλος
τοῦ Νέρωνος (ἀπ. 65), Ἐπίκτητος ὁ δοῦλος μὲ ἐλευθέρου
πνεῦμα, Ἀντωνίνος ὁ ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου φιλό-
σοφος. Ὁ Σενέκας ἦτο ἐνταυτῶ καὶ ἐκλεκτικὸς, ἐδιαίρει τῆν
φιλοσοφίαν εἰς Σχολαστικὴν καὶ Βιοτικὴν, καὶ ἐξελάμβανε
τῆν δευτέραν ὡς τῆν ἀξιολογωτάτην, καὶ κατέβαλλε χω-
ριστὴν ἐπιμέλειαν εἰς τῆν εἰδικὴν ἠθικὴν (philosophia prae-
sertim) μὲ ὀρθοὺς βιοτικούς κανόνας, ἀλλὰ καὶ μὲ ὑπερ-
βολήν. Ὁ Ἐπίκτητος ἀνήγαγε τὸ ἠθικὸν σύστημα εἰς ἀπλοῦν
τινα τῆς φύσεως κανόνα „Ἀπέχου καὶ Ἀνέχου“, καὶ ἐπε-
χείρησεν εἰς αὐτὸ ἀπὸ τῆν ιδέαν τῆς ἐλευθερίας. Ὁ δὲ Ἀν-
τωνίνος ἔδωκεν εἰς αὐτὸ ἰδιαιτέραν τινα εἰδόνα ἠπιότητος

καὶ ἀνθρωπισμοῦ διὰ τῆς μὲ τὴν θρησκείαν συνδεδεμένης φιλανθρωπίας· οἱ δὲ δύο τελευταῖοι δικαιούνουσι τὴν αὐτοχειρίαν ὀλιγώτερον παρὰ ὁ Σενέκας. Ἡ πίσις τῆς Ἀθανασίας εἰς ψυχῆς εἰς πολλὰ τῶν ἐσχάτων Στωϊκῶν συγγράμματα παρρησιάζεται ἰσχυρωτέρα.

§. 183.

Π Ε Ρ Ι Π Α Τ Η Τ Ι Κ Ο Ι .

Τοῦ Ἀριστοτέλους ἡ φιλοσοφία δὲν ἐπλησίασεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους διὰ τὴν πρακτικὴν ἐννοίαν της, καὶ οἱ Ἕλληνοὶ, ὅσοι ἐνησχολήθησαν εἰς αὐτήν, ἦσαν, διὰ τὴν ιδιότητα καὶ τύχην τῶν Ἀριστοτελικῶν συγγραμμάτων, σχεδὸν δι' ὅλου φιλοὶ ὑπομνηματισαί. Καθαροὶ Περιπατητικοὶ ἐχρημάτισαν, Ἀνδρόνικος Ῥόδιος, Νικόλαος Δαμασκηνός, Ξέναρχος ἐκ Σελευκείας, Ἀλέξανδρος Αἰγαῖος, Ἀλέξανδρος Ἀφροδισιεύς, Ἄδρασος· σύμικτοι δὲ, Ἀμμώνιος, Ἀμμώνιος Σακκάς, Πορφύριος, Θεμισσιος, Συριανός, Σιμπλίκιος. Τὴν μεγίστην ἀξίαν ἔλαβαν τὰ ὑπομνήματα Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀφροδισιεύος, ὅς τις καὶ τὰ περὶ εἰσαρκμένης ὡς ἀσυμβίβαστον μὲ τὴν ἠθικὴν ἐπολέμησε φιλοσοφικώτατα· καὶ τὰ ὑπομνήματα τοῦ Σιμπλικίου.

§. 184.

Π Υ Θ Α Γ Ο Ρ Ε Ι Ο Ι .

Πυθαγόρας, ὁ τέλειος σοφός, ἔγεινε τῶρα ἀντικείμενον παντοδατῆς κριτικῆς διὰ πολλὰ πράγματα καὶ διὰ τὴν παραδειγματικὴν ζωὴν αὐτοῦ καὶ διὰ τὸ μυστηριώδες τῆς τε ζω-

ἧς καὶ τῶν μαθημάτων του, καὶ διὰ τὴν θαυμασίον ἀγιότητά του. Οἱ μὲν ἐπροσπάθησαν διὰ τῆς Πηθαγορείου ζωῆς καὶ κάμωσι μεταρρυθμισεῖν τινα τῶν ἠθῶν, καθὼς ὁ Κ. Σέξτιος, ὁ Σωτρίων, καὶ ὁ Σεκοῦνδος, καὶ ἐδῶ ἀνήκει πιθανῶς καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύσης, ὅς τις συνίδεσε μὲν τὸν Πηθαγορισμὸν μὲ ἄρρηκτον φανησιασμὸν, ὑπὸ δὲ Φιλοσόφου μετασχηματίσθη εἰς ἠθικὸν πολύθεον· οἱ δὲ, καθὼς ὁ Μοδεράτος, ἐζήτησαν εἰς τὴν τῶν ἀριθμῶν διδασκαλίαν ὑψηλὴν τινα κρυφιωτέραν σοφίαν (τῆς ὁποίας παράδειγμα μᾶς ἔδωκε Σεξ. πρὸς Μαθηματ. Γ, 248)· ἢ φυσικὴν γνῶσιν (Μαγίαν), καθὼς ὁ Ἀναξίλαος.

§. 185.

ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΙ.

Τοῦ Πλάτωνος ἡ σχολὴ ἦτο ἡ πολυαριθμωτάτη, ἐπειδὴ εἰς τοῦ Πλάτωνος τὴν φιλοσοφίαν ἐνυποκρύπτεται τὸ σπέρμα τοῦ μυσηριώδους καὶ τοῦ φανησιασμοῦ, καὶ, δι' ἄλλαιψιν ἀύσηροῦ συστηματικοῦ εἶδους, ἡ βοήθεια καὶ συνατέληψις τῆς συγκριτικῆς φιλοσοφίας. Θράσυλλος, Θέων Σμυρναῖος, Ἀλκίνοος, Πλούταρχος, Καλουῖσιος Ταῦρος, Ἀπουλήϊος, Ἀττικὸς, Νουμήνιος, Μάξιμος Τύριος, ἐπροσπάθησαν καὶ δώσωσιν εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ ἄρρηκτον τοῦ Πλάτωνος πάνδημον καὶ ἐπιστημονικὴν ἔκτασιν διὰ τῆς ἀλληγορικῆς ἐξηγήσεως τῶν μύθων, καὶ τῆς ἐνώσεως αὐτῶν μὲ τοὺς παλαιούς ἄρρηκτους μύθους (Ἐυσέβ. Πρὸπαρ. Ἐυαγ. Θ', 7.), διὰ συγκολλησεως μὲ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος

καὶ Ἀριστοτέλους, διὰ περισσοτέρας ἐπιξεργασίας τῶν ὑψηλοτάτων εἰς τὰ τοῦ Πλάτωνος συγγράμματα περιφήμων θεωριῶν περὶ Θεοῦ τοῦ Δημιουργοῦ, περὶ τῆς τοῦ Κόσμου ψυχῆς, περὶ Δαιμόνων, περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου καὶ τοῦ κακοῦ· διὰ τῆς πραγματικῆς ὑποστάσεως καὶ ὑπάρξεως τῶν ἰδεῶν, δι' ἐφαρμογῆς τῶν τεχνευμένων ἀρχῶν τούτων εἰς ἐξήγησιν τῶν τότε ἀξιοσημειώτων φαινομένων, παραδείγματος χάριν τῆς παύσεως τῶν χρησθέντων. Ὁ ἰατρός Κλαυδιανὸς Γαληνὸς ἦτο νηρόλιος Πλατωνικός (γενν. 131.), ὅς τις εἰς ἐξήγησιν τῶν τῆς ζωῆς φαινομένων ὑπέθεσε πνεῦμα τι ζωϊκὸν καὶ ψυχικόν. Ὁ δὲ Φαβρίνιος ἔκλινεν εἰς τὸν Πυρρῶνισμόν· ἦσαν δὲ οἱ πλείοτεροι Πλατωνικοὶ ἐνταυτῷ καὶ ἐκλεκτικοί· ἀλλὰ κατ' ἑννοιαν ἄλλην παρὰ Ποτάμων ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὅς τις ἀπ' ὅλα τὰ συστήματα ἐδιάλεξε τὰ κάλλιστα, καὶ ἐκ τούτων ἠθέλησε νὰ συνθέσῃ σύστημα, ὅχι ἰκανῶς γνωστὸν μας. Ἐκ ταύτης τῆς σχολῆς ἐμορφώθη μετὰ ταῦτα φιλοσοφία ἀκρίτων λεπτολογῶν καὶ ποιητικῶν φανησιασμῶν γεμάτη, τὴν ὁποίαν θέλομεν παρασησεῖν παρακατιόντες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Πυρρῶνισμὸς τῆς Ἐμπειρικῆς Σχολῆς.

§. 186.

Αἰνησίδημος ἐκ Γνωσσοῦ τῆς Κρήτης, διατρέψας εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν, ἀνεκαίνισε περὶ τὰς ἀρχὰς ταύτης

τῆς περιόδου τὸν Πυρρῶνισμόν, ὅς τις εἶχε παρακμάσειν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, διὰ τὰ εἰσάξῃ μὲ τοῦτον τὴν Ἡρακλείτειον αἵρεσιν, τῆς ὁποίας ἦτο ὁπαδός· διότι διὰ τὰ γνωρίσητις, ὅτι εἰς καθέν πρᾶγμα ἐνυπάρχουσι ἀντίθετα, πρέπει πρῶτον τὰ πληροφωρηθῆ ὅτι εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ φαίνονται ἀντίθετα (Σεξσ. Ὑποτυπωσ. Α', 210). Ὑπίθισε δὲ καὶ ἐξωτερικὴν τινὰ νοήσεως ἀρχὴν, καὶ ἔθεσε τὴν ἀλήθειαν εἰς τὴν καθολικότητα τῶν ἐκ τοῦ ὑποκειμένου φαινομένων (Σεξσ. πρὸς Μαθημ. Ζ'. 349. 350, Η', 8). Ἐκατηγόρησε δὲ τὴν σκεπτικὴν τῶν Ἀκαδημαϊκῶν φιλοσοφίαν, ὅτι ἦτο μερικὴ, καὶ οὕτως εἰς ἑαυτὴν ἀντιφάσκουσα (Φώτιος). Ἐδῶκε λοιπὸν εἰς τὸν Πυρρῶνισμόν, διὰ τὰ τὸν ὀξύνη, μεγίστην ἔκτασιν. Παρίσθησε τοὺς ἀδίκως εἰς Πυρρῶνα ἀποδοθέντας δέκα τρόπους τῆς ἐποχῆς μὲ πολλὴν ἀκρίβειαν (Ἐυσ. Προπ. Ἐυαγ. ΙΔ', 18. Σεξσ. πρὸς Μαθημ. Ζ', 345. Ὑποτυπ. Α', 35), καὶ συνώδευσε ὅλα τὰ μέρη τῆς δογματικῆς φιλοσοφίας μὲ σκεπτικὴν ἀντιλογίαν. Εἰς τὴν τούτου σκέψιν συγκρίνουσαν τὰ φαινόμενα εὗρίσκειται μεγίστη σύγχυσις καὶ ταραχὴ τῶν πραγμάτων (Διουγ. Θ', 78). Ἡ ἀσθένεια τοῦ Πυρρῶνισμοῦ τούτου ἐνυπάρχει εἰς τὴν καθολικότητά του καὶ εἰς τὸν σκοπὸν του.

§. 187. Τοῦ Αἰνησιδήμου οἱ συλλογισμοὶ κατὰ τῆς ἀληθείας τῆς τοῦ αἰτίου ἰδέας καὶ κατὰ τῆς δογματικῆς αἰτιολογίας (Σεξσ. πρὸς Μαθημ. Θ', 217. καὶ ἐφεξῆς Ὑποτυπωσ. Α', 180) εἶναι ὁμοῦ καὶ οἱ γενικοὶ τῆς ἀφιβολίας τοῦ λόγου, τὸ ἀξιολογώτατον ἀφ' ὅσα ἐλέχθησαν εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους κατὰ τοῦ δυνατοῦ τῆς μαθήσεως. Ἡ τοῦ αἰτίου ἰδέα, ἔλεγεν, εἶναι μηδέν, ἐπειδὴ εἶναι ἀκατάληπτος ἢ τῆς αἰτίας πρὸς τὴν ἐνέργειαν σχέσις. Τοῦ-

το δὲ ἐπροσπάθησε νὰ δείξῃ ὄχι μόνον ἀφηρημένως, ἀλλὰ νὰ ἐξελέγξῃ τὰ λογικὰ σφάλματα τῶν δογματικῶν ὡς πρὸς τὴν ἔρευναν τῆς αἰτίας.

§. 188. Μετὰ τὸν Αἰνησιδῆμον ἕως Σέξσου ἠκολούθησε σειρά σκεπτικῶν, οἵτινες ὅλοι ἦσαν ἰατροὶ ἐκ τῆς σχολῆς τῶν ἐμπειρικῶν καὶ μεθοδικῶν, ἐπιμένοντες εἰς τὴν πείραν, καὶ ἀπορρίπτοντες τὴν θεωρίαν εἰς ἔρευναν τῆς τῶν ἀρρώστων αἰτίας· καὶ ὁ Φαβωρίνους δὲ (§. 185.) ἔλαβε τιμὰ ἀπὸ τῶν Αἰνησιδῆμον· μεταξὺ τούτων οἱ πρόκριτοι εἶναι Ἀγρίππας, καὶ Μηνόδοτος, καὶ Σέξσος· ὁ Ἀγρίππας συνέταξε τοὺς δεκά τῆς ἐπιγῆς τρόπους εἰς πέντε γενικωτέρους· ἀσυμφωνίαν τῶν ὑσλήψεων, ἀτομικότητα πάσης ἐννοίας, προαγωγὴν ἐπάσης ἀποδείξεως ἐπ' ἀπειραν, τὸ φιλυποθετικόν, κυκλικὰς ἀποδείξεις, καὶ τελευταίου, ὅτι οὐδ' ἄμμεσος οὐδ' ἔμμεσος βεβαιότης ὑπάρχει εἰς τὰς γνώσεις· καὶ ἐπρόσεξε περισσότερο εἰς τὸ εἶδος τῆς γνώσεως (Διογ. Θ', 88. Σέξσ. Ἰσοτυπ. Α'. 164. 178.).

§. 189. Σέξσος ὁ Ἐμπειρικὸς, Ἕλληνας, τοῦ ὁποίου εἶναι ἄγνωστος ἡ πατρὶς, ἠνεπλήρωσε περὶ τὰ τέλη τῆς β' ἑκατονταετηρίδος τὴν σκέψιν, ἐνῶ, ὠφελῆθεις ἀπὸ τοὺς πρὸ αὐτοῦ, καὶ μάλιστα Αἰνησιδῆμον καὶ Ἀγρίππαν καὶ Μηνόδοτον, ἐδιώρισε μὲ μεγάλην ὀξύνοϊαν καὶ συλλογισμὸν τὸ ἀντικείμενον, καὶ τὸν σκοπὸν καὶ τὴν μέθοδον τῆς σκέψεως, καὶ τὴν διέκριεν ἀκριτέστερα ἀπὸ τῶν δογματισμῶν καὶ ἀπὸ τῆν νέαν Ἀκαδημίαν, διὰ νὰ τὴν ὀχυρώσῃ κατὰ τῶν προσβολῶν τοῦ δογματισμοῦ.

§. 190. Ἡ σκέψις κατὰ τὸν Σέξσον εἶναι ἕξις τοῦ νὰ ἀντιθέτηται καθ' ὅλους τοὺς δυνατοὺς τρόπους τὸ αἰ

σθητὸν πρὸς τὸ νοητὸν, ὡς δια τῆς τῶν λόγων καὶ ὀντι-
 λόγων (α) ἰσοσθενείας νὰ φθάσῃ εἰς ἐποχὴν τῆς κρίσεως
 περὶ τῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ τὸ εἶναι τῶν εἶναι ἀφανές
 καὶ ἄδηλον· ἀποδέχεται μὲν τὰς ἐννοίας καὶ τὰ φαινόμενα,
 οὐδ' ἀπαρνείται τὸ δυνατόν, ἀλλὰ τὸ πραγματικὸν τῆς
 γνώσεως τῶν υποκειμένων πραγμάτων· εἶναι δὲ μόνου ἐκ
 τοῦ υποκειμένου νόησις, ἣτις χρειάζεται μόνου παράσασιν
 καὶ οὐδεμίαν ἀπόδειξιν (Σέξ. Ἰποτυπ. Α', κ. 1—4.)

§. 191. Μ' ὅλην ταύτην τὴν ἐξήγησιν γίνεται συχνά-
 κισ ἡ σκέψις τοῦ Σέξσου τέχνη τῆς ἀγνοίας, ἀποβλέπου-
 σα εἰς ἐξουθένωσιν πάσης ἀγάπης τῆς ἀληθείας καὶ πάσης
 πίσεως εἰς τὸ δυνατόν τῶν μαθήσεων, ἐπειδὴ α') ἀπαγο-
 ρεύει τὰ εἰς τὸ ἐξῆς δυνάμενα νὰ εὐρεθῶσιν ἀντικείμενα
 (Ἰποτυπ. Α', 33)· β') δὲν κάμνει καμμίαν διάκρισιν τοῦ
 νοεῖν καὶ τοῦ γινώσκειν (Ἰποτυπ. Α', 9)· γ') καταφεύγει
 εἰς σοφίσματα (πρὸς Μαθημ. Α', 9), ἐνῶ σοφιστικῶς προσ-
 παθεῖ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι καμμίαν ἐπιστήμην δὲν δύναται τις
 οὔτε νὰ διδάξῃ οὔτε νὰ διδαχθῇ· δ') σκεπτικῶς ἀντιφέρε-
 ται καὶ κατ' αὐτῶν τῶν ἐννοιῶν ἀντιφάσκων, μὲ τὴν ἰδίαν
 ἑαυτοῦ ὑπογραφὴν (πρὸς Μαθημ. Α', 371 καὶ ἐφεξῆς)·
 ε') οὐδὲ τὸ βέβαιον προσδιορίζει, ἐν ᾧ ἄρχεται ἀπ' αὐτοῦ
 καὶ τὸ ἀποδέχεται.

§. 192. Καὶ ὅμως ἡ παράσασις τῆς σκέψεώς του καὶ
 καθ' ἑαυτὴν καὶ δι' ὅλας τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ μέρη τῆς φι-
 λοσοφίας εἶναι πολλὰ ἀξιόλογος. Διέρχεται τὰ φιλοσοφί-
 ματα τῶν μεγίστων ἀνδρῶν περὶ τῶν ἀξιολογωτάτων ἀντι-
 κειμένων, φανερόντι εὐκρινῶς τὸ ἀβέβαιον, τὸ πλανώμενον,

(α) „Παντί λόγῳ λόγον ἴσον ἀντικεῖσθαι.“ Ἰποτυπ. Α', 6.

114 Μέρος Α'. Ἑλλην. Φιλ. Περίοδος Α'. Τμήμα Γ'.

τὰ ἀντιφάσκοντα καὶ τὰ ἀνακόλουθα εἰς τὰς γνώμας των. Οἱ Δογματικοὶ ἀκόμη δὲν εὗρηκαν εὐρύνειν καὶ ἀτάρακτου τῆς ἀληθείας κριτήριον, οὐδ' ἀπέδειξαν τίποτε. Εἶναι ἀσύμφωνοι εἰς τὰς ἀρχοειδεῖς των ιδέας, καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Λογικῆς, Φυσικῆς, Θεολογίας, Ἠθικῆς. Ὁ Σέξτος δὲν ἀποδέχεται καμμίαν ἔμμεσον βεβαιότητα, διὰ τὰς ἀντιπολεμούσας γνώμας, καὶ ζητεῖ, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀποδειχθῶσιν ὅλα τὸ ῥεῖον εἶναι ἀδύνατον δι' ἔλλειψιν βεβαίων καθ' ἑαυτὰς ἀρχῶν. Μὲ τοῦτον λοιπὸν τὸν τρόπον καταναγκάζει εἰς ἀπολογίαὺς ὅλα τὰ ἐπισημονικὰ δοκίμια τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος.

§. 193. Ἡ Σκέψις αὕτη ἀπέτεμε πᾶσαν περαιτέρω τῶν πραγμάτων ἔρευναν, καὶ ἐπαρρήσιασθη μὲ τρομερὰν μορφήν ὡς ἀναντιρρήτος· ἀλλ' ὅμως ἀντιφάσκει καὶ εἰς ἑαυτήν, διαμάχεται μὲ τὴν οὐσιώδη τοῦ λόγου σπουδήν, καὶ οὐδὲ τὴν πρόθεσίν της (τὴν τῆς καρδίας ἀταραξίαν) δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ· φαίνεται ὅμως, ὅτι δὲν ἔκαμε ταραχὴν πολλήν εἰς τοὺς παλαιούς. Μόνον ἰατροὶ τινὲς, καθὼς ὁ Γαληνός, καὶ ὁ φιλόσοφος Πλωτῖνος ἔδωκαν εἰς αὐτὴν προσοχήν· ὁ δεῦτερος ἀντέθεσε κατ' αὐτῆς φανητικῶδη τινα ὑπερφυσικὸν δογματισμὸν.